

K R O N I K A

France Vurnik

**PETDESET LET
PREŠERNOVIH NAGRAD**

Zbornik prinaša temeljno gradivo o izbiranju nagrajencev, povezano v uvodnem sestavku, ki obravnava razmerja »med zakonodajo, kriteriji in pomenom«, odlomke iz govorov na proslavah ob podeljevanju nagrad od l. 1961, temeljne podatke o nagrajencih in utemeljitve, kolikor so bile s sedanje časovne odmaknjenosti dostopne, sezname članov upravnih odborov, in vse, kar k takšnemu gradivu sodi: povzetek v petih tujih jezikih ter imensko kazalo s specifikacijo imen nagrajencev in drugih imen, ki se pojavljajo v zborniku (s pokončnimi in poševnimi črkami).

Poudarjam, da gre za temeljno in dosegljivo gradivo, saj se je že tega nabralo za zajetno knjigo (518 strani). Žal, utemeljitve za leta od 1947 do 1954 za Prešernove nagrade niso ohranjene, prav tako utemeljitve za nagrade sklada za prvi dve leti, 1962 in 1963; gospa Beba Jenčič, ki je s sodelavci Gorenjskega muzeja to gradivo sistematično zbirala že nekaj let za vsakoletne razstave, je to gradivo iskala v vseh ustanovah, kjer bi utegnilo biti, v arhivih, knjižnicah, pri posameznikih, še živečih nagrajencih prvih povojnih let.

Za obravnavo Prešernovih nagrajencev oziroma njihovega dela ostaja še obilo gradiva, ki ga koncept zbornika ni vključeval: to so predvsem izjave in pogovori z nagrajenci, ki dokumentirajo čas, v katerem so bile nagrade podeljene in avtorjeve ustvarjalne dileme, kakor so dolga leta poimenovali rubriko v štirinajstdnevniku Naši razgledi, namenjeno Prešernovim nagrajencem. To gradivo ostaja, ali je prepuščeno kulturno sociološkim in estetskim analizam in kulturno zgodovinskim obravnavam.

Sicer pa je temeljna problemska tema podeljevanja Prešernovih nagrad in sklada skozi zgodovinsko optiko nakazana v uvodu, v katerem sem si prizadeval v poglavitnih potezah zajeti prehajanje vrednotenja umetniških stvaritev s pravno političnih norm na začetku do estetsko veljavnih izhodišč, kar ni potekalo gladko in ima dve paradigmatični postaji, prvo ob Kocbekovi Grozi leta 1964, drugo deset let pozneje, ko se je kot nasprotje politično motiviranemu vrednotenju pojavilo tedaj poimenovano »klanovstvo« s pozicije avantgardizmov, zlasti v literaturi. Tako v prvem kot drugem primeru in pravzaprav vsako leto pa se je pojavil in se pojavlja problem, ki bi ga pogojno lahko označili kot »kolektivno« vrednotenje umetniških stvaritev, kar spričo bistva umetnosti zveni paradoksalno, saj je v osnovi sleherne umetniške stvaritve poglavitna doživljajska prvina, ki je izrazito subjektivne narave. Prav tako subjektivno pa je seveda dojemanje, podoživljanje in vrednotenje katere koli umetnine, pisane, naslikane, glasbene, igrane, plesne, oblikovalske, zgrajene in

medijske. Proces izbiranja, ki se je delovno izoblikoval prek komisij in upravnih odborov, je seveda kar praviloma vključeval ob estetskih kategorijah tudi stanovske, generacijske, nemara tudi »klanovske«, skupinarske in seveda politične, partijske in strankarske. Temu se ni bilo in se verjetno tudi v prihodnje ne bo mogoče izogniti, pa naj gre za izbor posamičnih nagrajencev kot za razmerja med umetnostnimi področji. Medtem ko so strokovne komisije kompetentne za izbor na svojem področju, pa je naloga upravnega odbora, da v okviru z zakonom določenega števila nagrad razsodi in odloči glede razmerij med področji. Na teh dveh ravneh se torej temeljito preskuša poprej omenjeni pristop kolektivnega vrednotenja subjektivno pogojenih umetnin in z njimi njihovih avtorjev.

To povzemam »post festum«, da bi nekako utemeljil svoj angažma pri tem delu za zbornik, katerega manifestativnost smo skušali tudi problemsko opredeliti. Nagrade so same po sebi nekaj slovesnega, nekaj kot »finis coronat opus«, toda brez kritiške refleksije tudi v tem primeru ne gre in ne more iti mimo. Zbrano gradivo bo kritičnemu bralcu, uporabniku omogočilo, da sam odkriva spregledane umetnike in seveda tudi razmisli ali odkrije vzroke za to. Vendar pa je poglobitveno dejstvo, da zbornik zajema obdobje, ki je za slovensko umetniško snovanje in za nacionalno ozavestitev nedvomno prav tako pomembno kot romantika in moderna, saj so se prav v tem času razcvetela vsa področja umetniškega snovanja s sadovi, ki so primerljivi z evropskimi in svetovnimi stvaritvami. Še več: prav v tem obdobju so se nekatere stilne formacije v umetniškem snovanju tudi izčrpale do te mere, da izzivajo dvom zlasti o funkciji umetniškega snovanja. Seveda razmišljanja v tej smeri ne gre jemati kot sprejemljivo ugotovitev, marveč predvsem kot razmislek, ki naj ustvarjalno misel spodbudi k novim iskanjem humanističnih in izraznih sestavin, ki so od nekdanje veljavne komponente sleherne umetnine. Te in takšne vrednote vsekar predstavlja zbornik Petdeset let Prešernovih nagrad kot izkaznica slovenske ustvarjalnosti v minulih petdesetih letih in kot dragocen prispevek k samozavesti nacije.